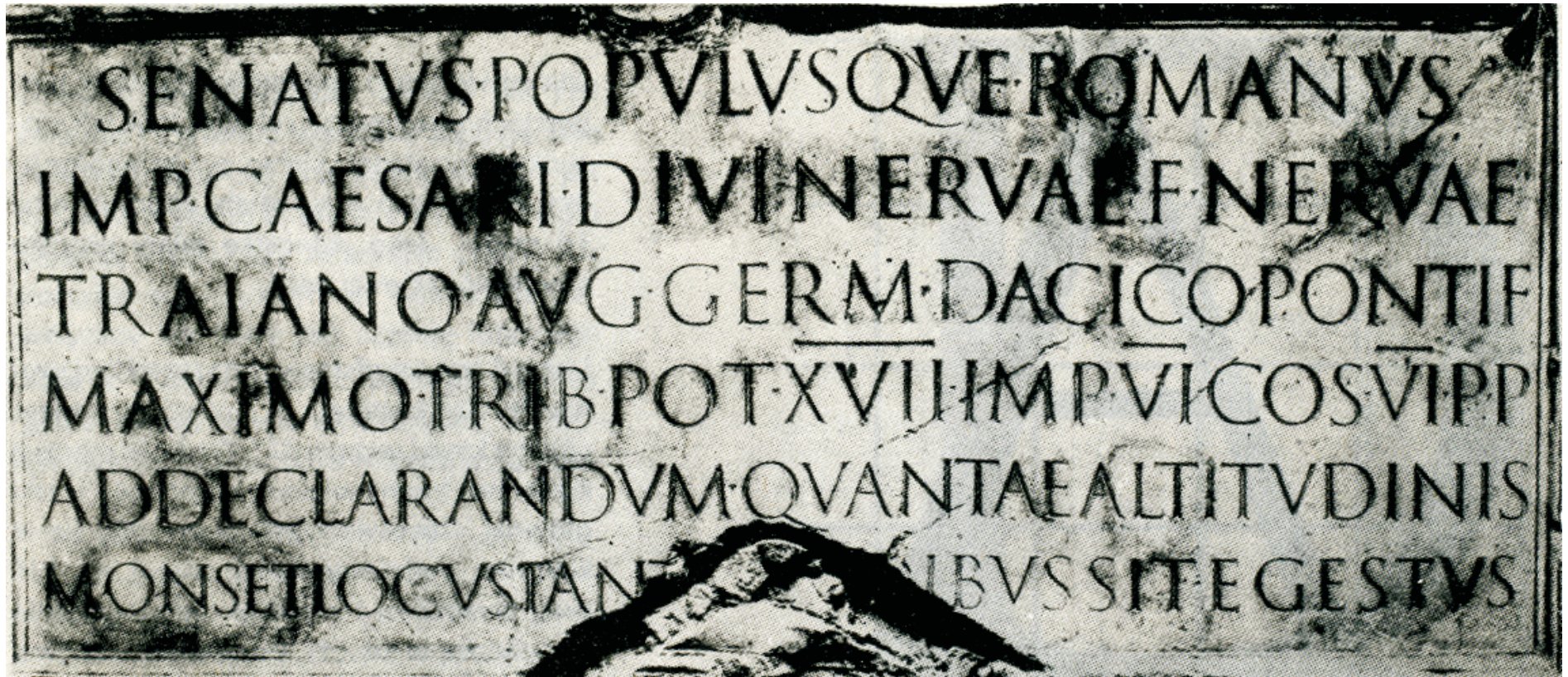

Rozwój historyczny pisma łacińskiego

Pismo odręczne - kaligrafia

Napis na Kolumnie Trajana

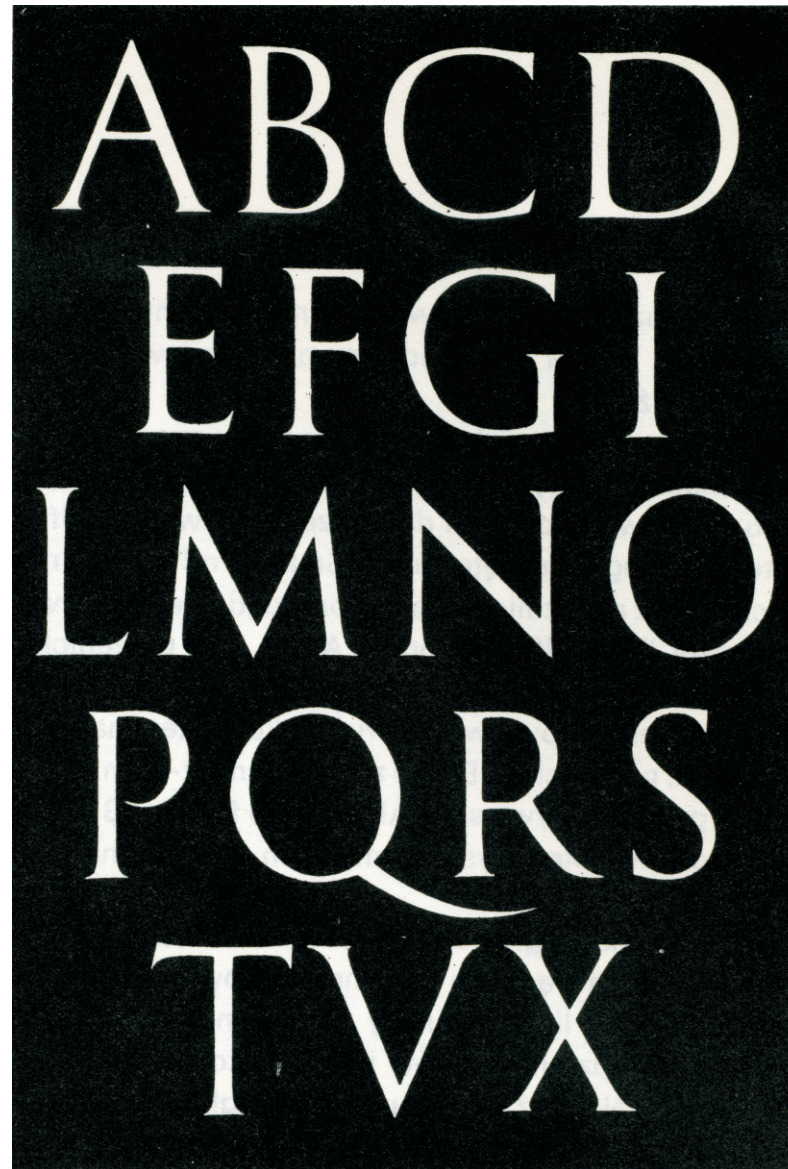
Rzym, 113 rok

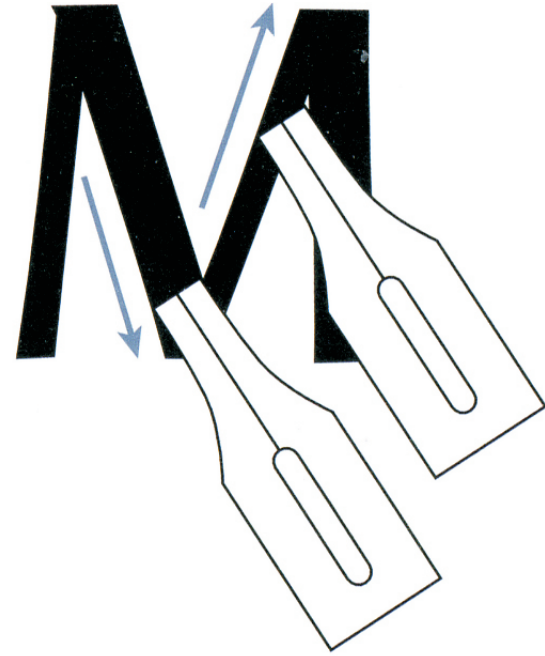
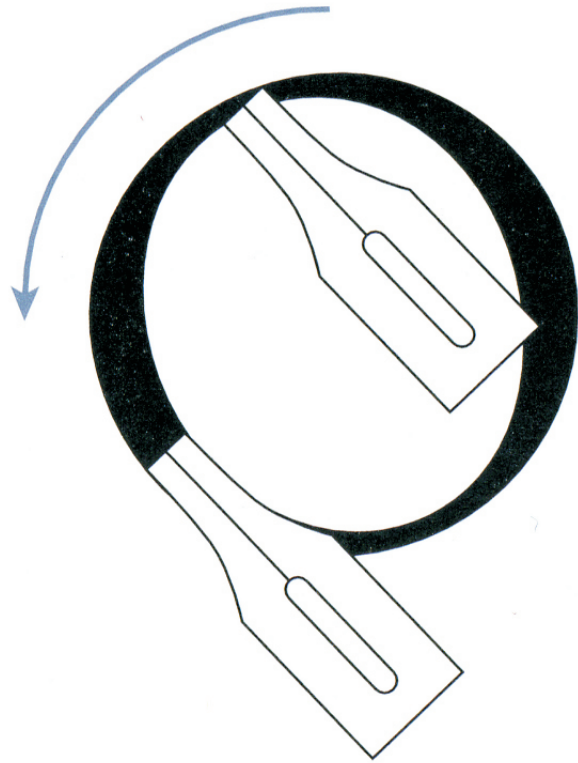
Kolumna Trajana

kapitała rzymska
I wiek

majuskuły = wersaliki = wielkie litery

kapitała kwadratowa

IV wiek

AIQ I I I V M I N P R
A E C E P S P R O N O I
R A B D F G H K X Y Z

Rustyka

V wiek

COEVMQVELAPETVM
QVECREATSAEVOMO
TYPHOELDKBÇNFIKZ

Uncjała
VI wiek

TORRENTISQU
EMNONPERTR
ABCDEFCHKLXYZ

Półcjalta
VI wiek

minuskuly = male litery

Equia omnequ
fit antequam fi
at non fyt noic
um fily bdghp rxy

Minuskuła karolińska

VIII wiek

Noli timere accipere ma-
ricam cum iugentium
quod cum Iherusalem

Sicq; paulus consue
actibus dard que
lo recalcitrante
legentibus acceq;
singula expediri

Przykład minuskwy karoliskiej z charakterystycznymi dolnymi i górnymi wydłużeniami liter
(fragment Biblii z XI w., Francja)

Pismo gotyckie

VIII wiek

coz. Idem profecto sunt se
me et nepotes. Meminif
tis. credo. aghlqwxyss

Pismo humanistyczne
XV wiek

igitur habet potestatem.
cesse est eum qui hit pot
tulif. Ideo inquit incor

Cancellaresca

XVI wiek

A a b b c c d d e e f f g g h h i i k k l l
M m n n o o p p q q r r s s t t u u v v x x y y z z

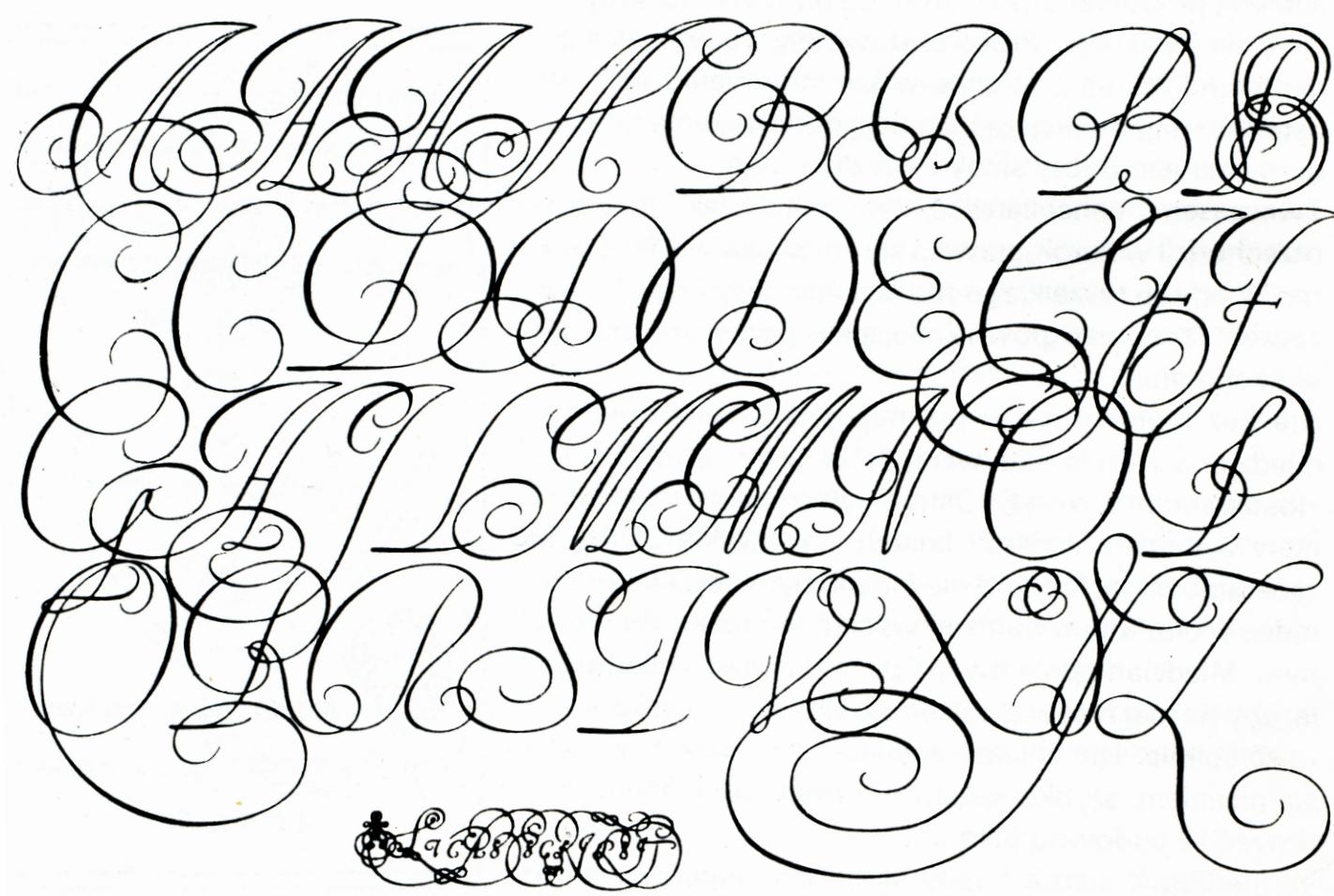
z z s s q q z z y y
Fient autem commode omnia, si recte tempora
dispensabuntur: Si singulis diebus statutas
horas litteris dabimus, neq;
negocio vlllo
abstrahamur; quo minus aliquid
quotidie legamus ..

Eodem Lud. Vicentino scribere .vii. Augusti
J. N. Alma Urbe

Cancellaresca włoskiego kaligrafa Lodovica degli Arrighi, 1522

Cancellaresca włoskiego kaligrafa G. Tagliente, 1531

Cancellaresca barokowa

Pismo angielskie

Aaabbccddeeffggghhijkkllmm

nnnooppqrrrsstttuwwnaayyzzzz

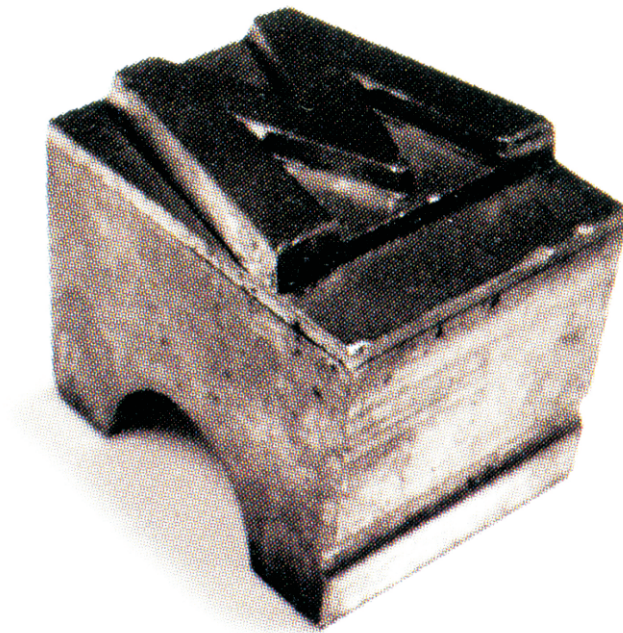
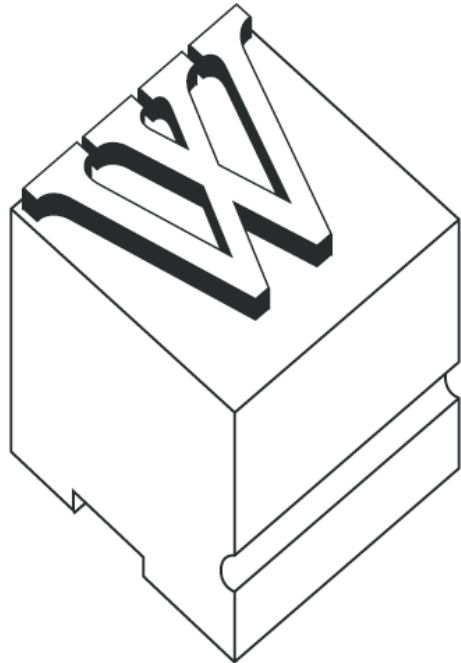
A B C D E F G H I J K L M

N O P Q R S T U V W X Y Z.

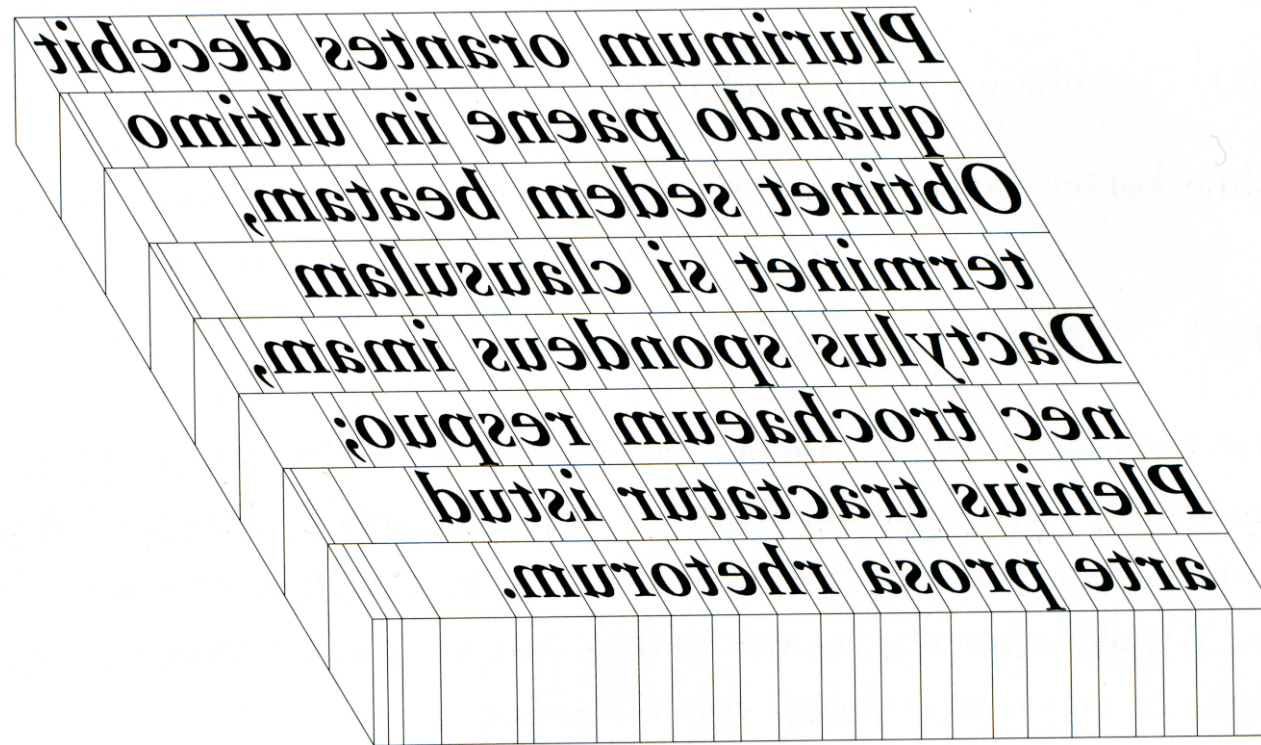
Pismo drukowane

1440 - wynalazek druku

Johann Gutenberg wprowadził nośniki metalowe zwane ruchomymi czcionkami (krotłami), dokonał standaryzacji wymiarów czcionek oraz wprowadził ich masową produkcję

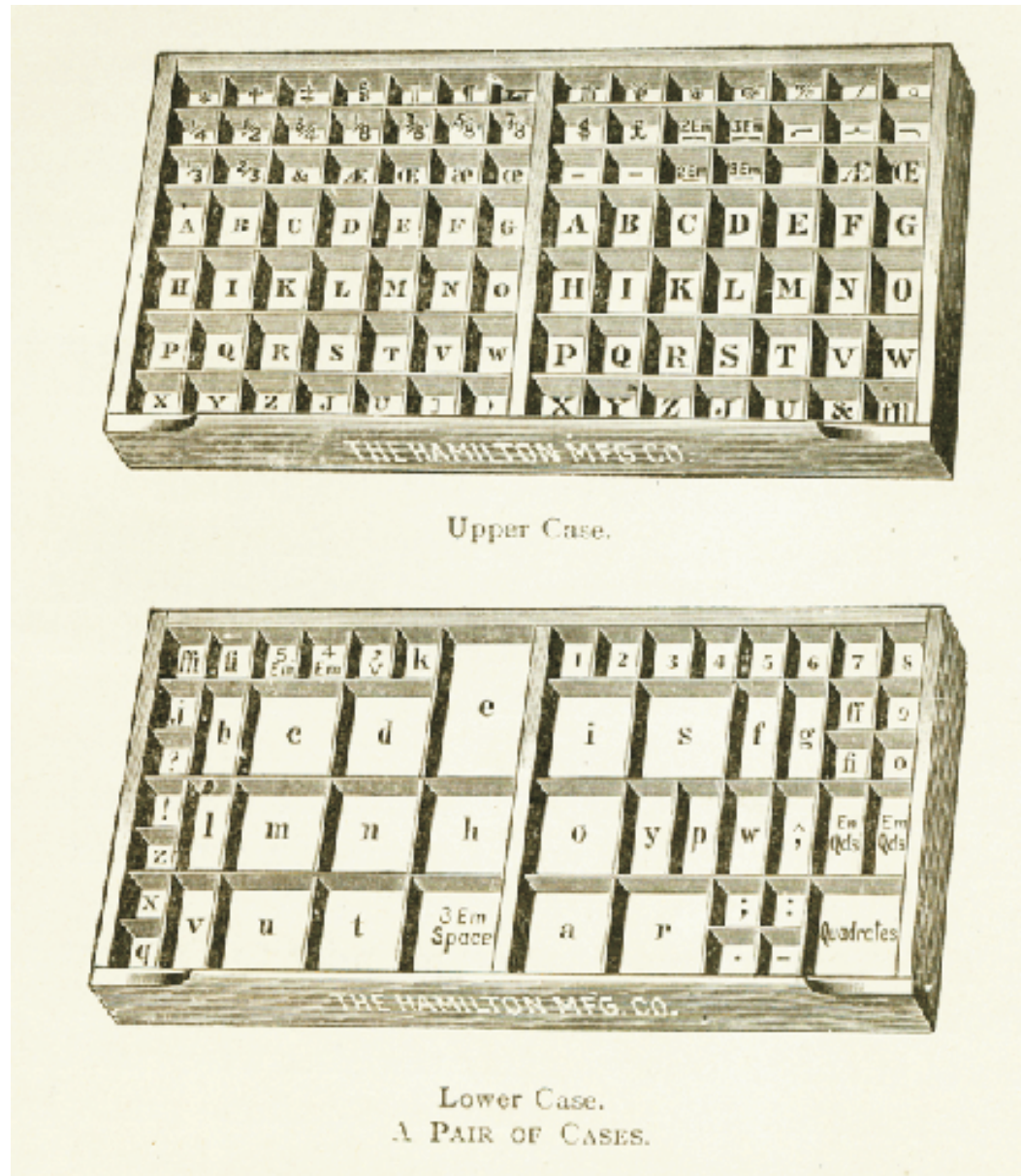

Schemat bloku ręcznie złożonej strony

Rzędy czcionek poukładane są w wiersze, a końcówki wierszy i wcięcia wypełnia justunek. W składzie ręcznym „ślepy” materiał zecerski konieczny był po to, by strona tekstu miała postać bloku, który pozwalał się przesuwac i odciskać jako całość bez obaw, że pojedyncze czcionki zmienią pozycje względem siebie.

Tradycyjne przechowywanie czcionek w kasztach z majuskułami (upper case) i minuskułami (lower case)

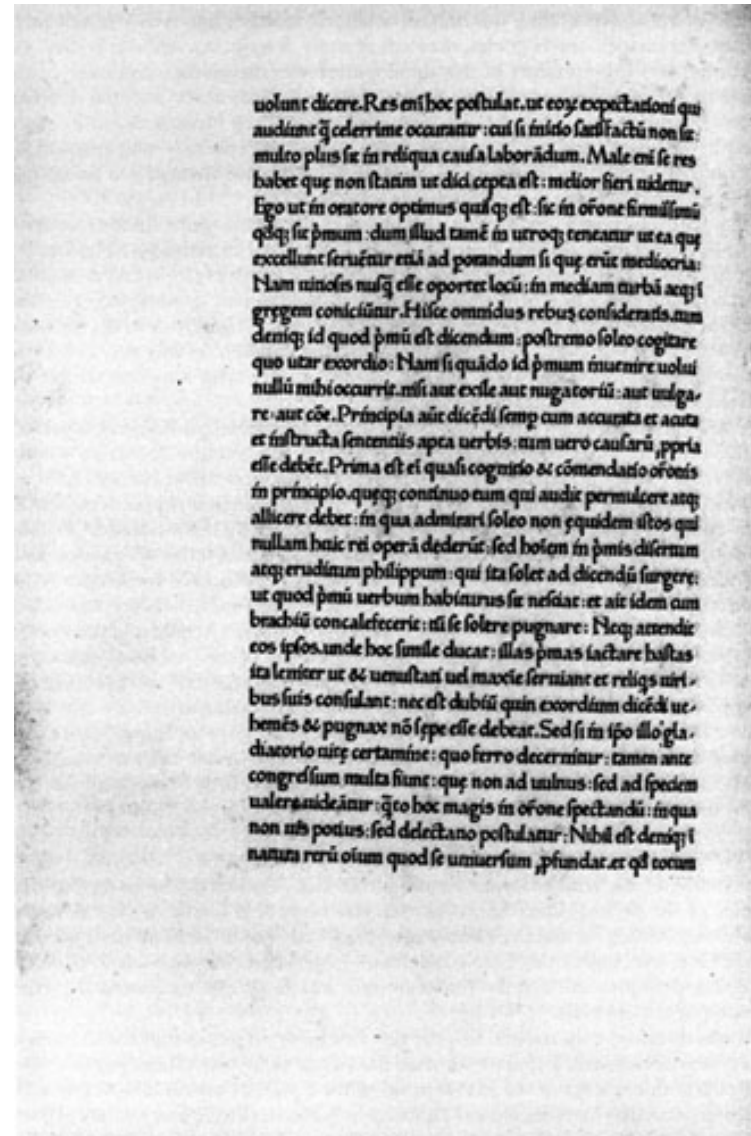
Fragment z 42 wierszowej Biblii Jana Gutenberga

uiduntē aque. Propterea uocatū ē no=
men loci illi⁹ baalpharasim. Et reliq=
runt ibi sculptilia sua: q̄ tulit dauid et
uiri ei⁹. Et addiderunt adhuc philisti=
im ut ascenderent: et diffusi sūt ī valle
raphaim. Cōsuluīt autē dauid dñm.
Si ascendā cōtra philisteos: ⁊ tradas
eos in manus meas? Qui rōdit. Nō
ascendas cōtra eos sed gira post tergū
eorū: ⁊ uenies ad eos ex adūso p̄rorū.
Et cū audieris sonitū clamoris gra=
diētis ī cacumīe p̄rorū tūc inibis p̄liū:
q̄a tūc egrediet̄ dñs āte faciē tuā: ut p̄=

pismo gotyckie (tekstura)

Pismo drukarskie renesansowe

Antykwy renesansowe = mediewale
(łac. Medievalis = średniowieczny)

Nicolas Jensen. Wenecja, 1470

Pismo drukarskie renesansowe

Quare multarum quoq; gentium patrem diuina
ipso benedicēdas oēs gentes hoc uidelic& ipsum
aperte prædictum est: cuius ille iustitiæ perfectioem
sed fide cōsecutus est: qui post multas dei uisiones
filium: quem primum omnium diuino psuasus
cæteris qui ab eo nascerētur tradidit: uel ad manif

dwuelementowe, różnice grubości poszczególnych elemnetów
są niewielkie, a górne szeryfy w minuskułach charakteryzują się dużym kątem nachylenia

Pismo drukarskie renesansowe

PROPER.

Et datur inculto tramite dura quies,
Et quodcumq; meae possunt narrare querelae,
Cogor ad argutas dicere solus aures,
Sed qualiscumq; es, resonent tibi Cynthia sylvae,
Nec deserta tuo nomine saxa iacent.

AD CYNTHIAM.

Non cognosce tristes uereor mea Cynthia manes,
Nec motor extremo debita fata rogo,
Sed ne forte tuo atreat mihi finis amore,
Hic timor est ipsis durior exequiis,
Non adeo leuiter noster puer haesit ocellis,
Ut meus oblito puluis amore uacet,
Illic phylacides incandescit coniugis heros
Non potuit caecis immemor esse locis,
Sed cupidus falsis attingere gaudia palmis,
Thessalis antiquam uenerat umbra donum,
Illic quicquid ero semper tua dicar imago,
Traicit & fati litorea magnus amor,
Illic formosae ueniant chorus heroum,
Quas dedit arguis dardana praeda uiris,
Quarum nulla tua fuerit mihi Cynthia forma
Gratior, & tellus hoc ite iusta sinat.
Quamuis te longae remorentur fata senectae,
Cara tamen lachryundis ossa futura meis,
Quae tu uina mea possis sentire fauilla,
Tum mihi non ullo mors sit amara loco,
Quam uereor ne te contempto Cynthia busto,
Abstrahat e' nostro puluere iniquus amor,
Cogat, & inuitam lachrymas siccare cadentes.
Flectitur assiduus certa puella minis.

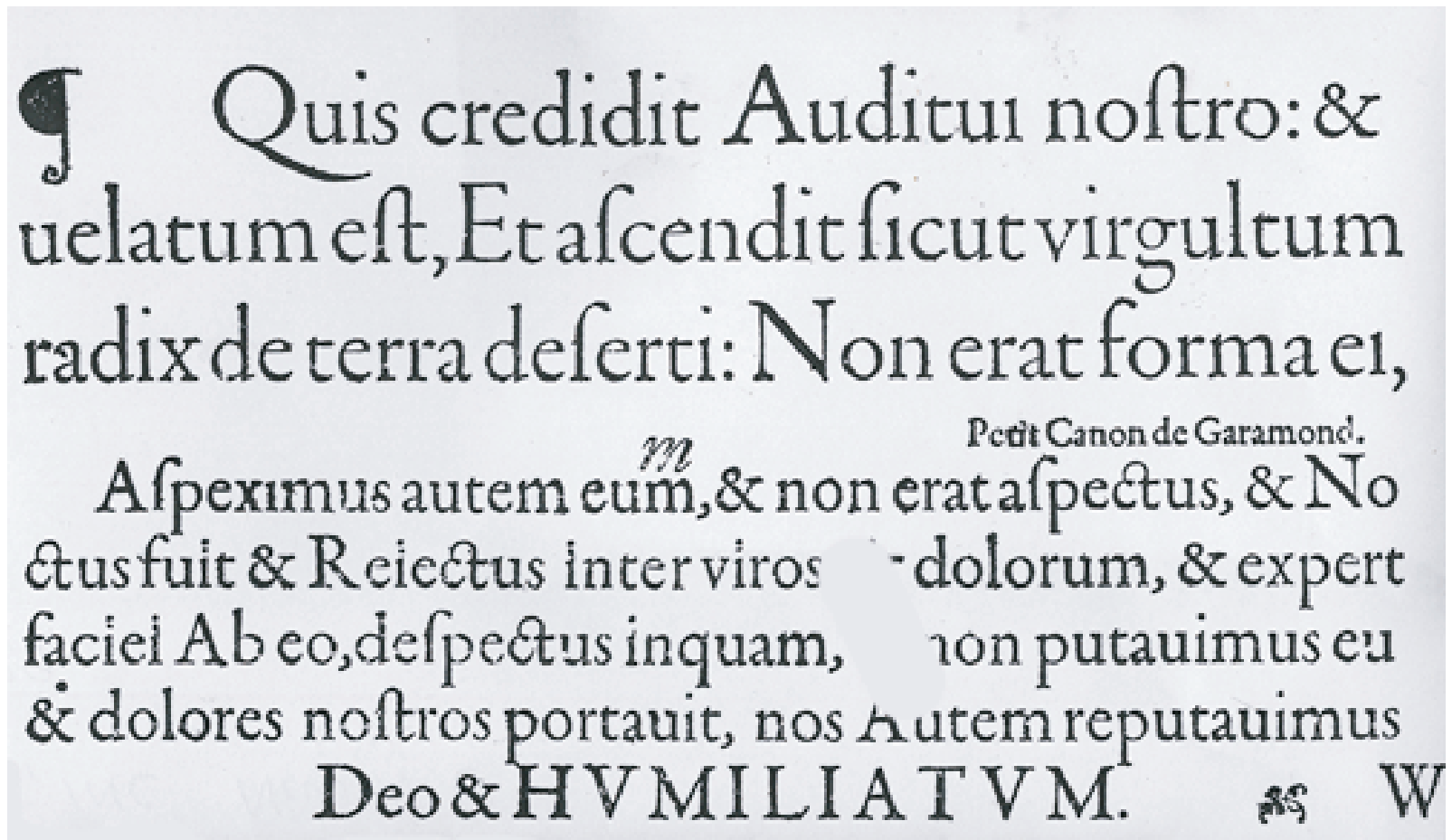
OHkab

Bembo

abcdefghijklmnopqrstuvwxyz

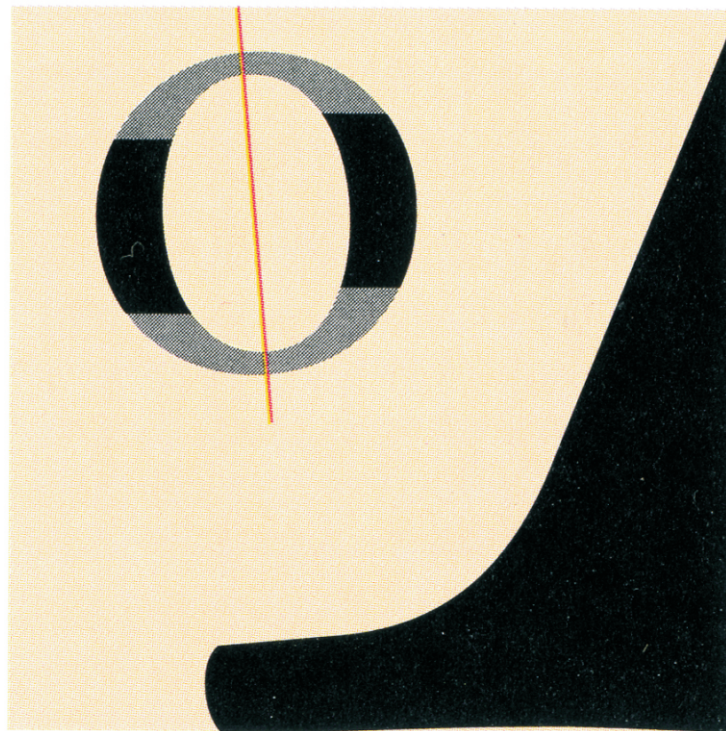
ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ

Pismo drukarskie renesansowe

Garamond stworzył antykwę, której krój pozbawiony cech pisma odręcznego, stanowi szczytowe osiągnięcie francuskiej odmiany antykiw renesansowej. Przez przeszło 200 lat była ona wzorem dla późniejszych twórców krojów pism i odlewników czcionek.

Pismo drukarskie renesansowe

szeryf wyokrąglany

I admit I have had a little work done.

Robert Slimbach styled *Adobe Jenson*
after Nicolas Jenson's roman types
and the italics of Ludovico degli Arrighi,
created in fifteenth-century Italy.

I don't look a day over five hundred, do I?

Adobe **Jenson**, zaprojektowany przez Roberta Slimbacha, jest współcześnie opracowanym krojem na podstawie renesansowego pisma drukarskiego Nicolasa Jensona. Wiele obecnie używanych krojów pism zaprojektowano na podstawie pism dawnych mistrzów, a ich nazwy pochodzą od nazwisk ich historycznych twórców (Garamond, Caslon, Baskerville, Bodoni).

Pismo drukarskie barokowe

dwuelementowe, różnice między grubymi kreskami i cienkimi są większe, a górne szeryfy w minuskułach są mniej ukośne

A S P E C I M E N

By WILLIAM CASLON, Letter-Founder, in Chiswell-Street, LONDON.

ABCD

ABCDE

ABCDEF

ABCDEFGH

ABCDEFGHIJK

ABCDEFGHIJKL

ABCDEFGHIJKLMN

ABCDEFGHIJKLMNO

ABCDEFGHIJKLMNO

ABCDEFGHIJKLMNO

ABCDEFGHIJKLMNO

ABCDEFGHIJKLMNO

ABCDEFGHIJKLMNO

ABCDEFGHIJKLMNO

ABCDEFGHIJKLMNO

ABCDEFGHIJKLMNO

DOUBLE PICA ROMAN.
Quousque tandem abutere, Catilina, patientia nostra? quamdiu nos etiam furor iste tuus eludet? quem ad finem sese effrenata jac-

GREAT PRIMER ROMAN.
Quousque tandem abutere, Catilina, patientia nostra? quamdiu nos etiam furor iste tuus eludet? quem ad finem sese effrenata jactabit audacia? nihilne te nocturnum patulum palatii, nihil urbis vigiliae, nihil timor populi, nihil con-

ENGLISH ROMAN.
Quousque tandem abutere, Catilina, patientia nostra? quamdiu nos etiam furor iste tuus eludet? quem ad finem sese effrenata jactabit audacia? nihilne te nocturnum patulum palatii, nihil urbis vigiliae, nihil timor populi, nihil con-

PICA ROMAN.
Melius, nonne rébus stantem, manu sua verberat. Fuit, sed sic quondam in hac reprob. virtus, ut vii forte sericibus supposita diva penicillorum, quam sensibilibus hodie cernimus. Elabemus enim semperveritatem in te. Catilina, vellemus, et prae: nos deus reg. coelorum, neque avaritas hujus co-

DOUBLE PICA ITALIC.
Quousque tandem abutere, Catilina, patientia nostra? quamdiu nos etiam furor iste tuus eludet? quem ad finem sese effrenata jac-

GREAT PRIMER ITALIC.
Quousque tandem abutere, Catilina, patientia nostra? quamdiu nos etiam furor iste tuus eludet? quem ad finem sese effrenata jactabit audacia? nihilne te nocturnum patulum palatii, nihil urbis vigiliae, nihil timor populi, nihil con-

DOUBLE PICA ITALIC.
Quousque tandem abutere, Catilina, patientia nostra? quamdiu nos etiam furor iste tuus eludet? quem ad finem sese effrenata jac-

GREAT PRIMER ITALIC.
Quousque tandem abutere, Catilina, patientia nostra? quamdiu nos etiam furor iste tuus eludet? quem ad finem sese effrenata jactabit audacia? nihilne te nocturnum patulum palatii, nihil urbis vigiliae, nihil timor populi, nihil con-

ENGLISH ITALIC.
Quousque tandem abutere, Catilina, patientia nostra? quamdiu nos etiam furor iste tuus eludet? quem ad finem sese effrenata jactabit audacia? nihilne te nocturnum patulum palatii, nihil urbis vigiliae, nihil timor populi, nihil con-

PICA ITALIC.
Melius, nonne rébus stantem, manu sua verberat. Fuit, sed sic quondam in hac reprob. virtus, ut vii forte sericibus supposita diva penicillorum, quam sensibilibus hodie cernimus. Elabemus enim semperveritatem in te. Catilina, vellemus, et prae: nos deus reg. coelorum, neque avaritas hujus co-

DOUBLE PICA GOTHIC.
Quousque tandem abutere, Catilina, patientia nostra? quamdiu nos etiam furor iste tuus eludet? quem ad finem sese effrenata jac-

GREAT PRIMER GOTHIC.
Quousque tandem abutere, Catilina, patientia nostra? quamdiu nos etiam furor iste tuus eludet? quem ad finem sese effrenata jactabit audacia? nihilne te nocturnum patulum palatii, nihil urbis vigiliae, nihil timor populi, nihil con-

Small Gothic.
And he it further enacts by the Authority aforesaid, That all and every of the said Letters be to be made forth by virtue of this Act, or in any of them as shall from

Small Roman.
And he it further enacts by the Authority aforesaid, That all and every of the said Letters be to be made forth by virtue of this Act, or in any of them as shall from

Small Gothic.
And he it further enacts by the Authority aforesaid, That all and every of the said Letters be to be made forth by virtue of this Act, or in any of them as shall from

Small Roman.
And he it further enacts by the Authority aforesaid, That all and every of the said Letters be to be made forth by virtue of this Act, or in any of them as shall from

Small Gothic.
And he it further enacts by the Authority aforesaid, That all and every of the said Letters be to be made forth by virtue of this Act, or in any of them as shall from

Small Roman.
And he it further enacts by the Authority aforesaid, That all and every of the said Letters be to be made forth by virtue of this Act, or in any of them as shall from

Small Gothic.
And he it further enacts by the Authority aforesaid, That all and every of the said Letters be to be made forth by virtue of this Act, or in any of them as shall from

Pismo Williama Caslona

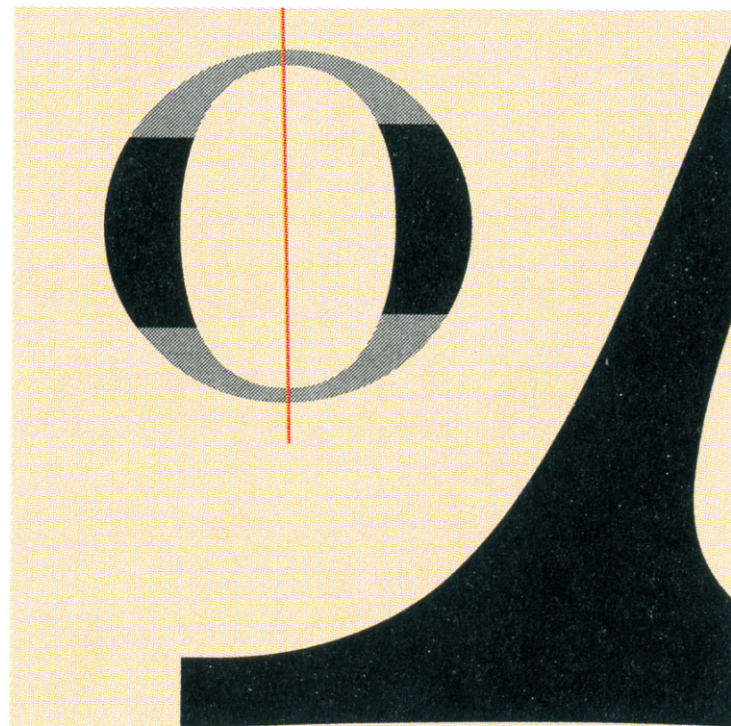
O H k a b

Adobe Caslon

abcdefghijklmnopqrstuvwxyz

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ

Pismo drukarskie barokowe

szeryf wyokrąglany

Pismo drukarskie barokowe

ABC

DEFGHIJKLMNOP
QRSTUVWXYZ

Baskerville

abcdefghijklmnopqr
stuvwxyz&äöüæœ

1234567890

ABC

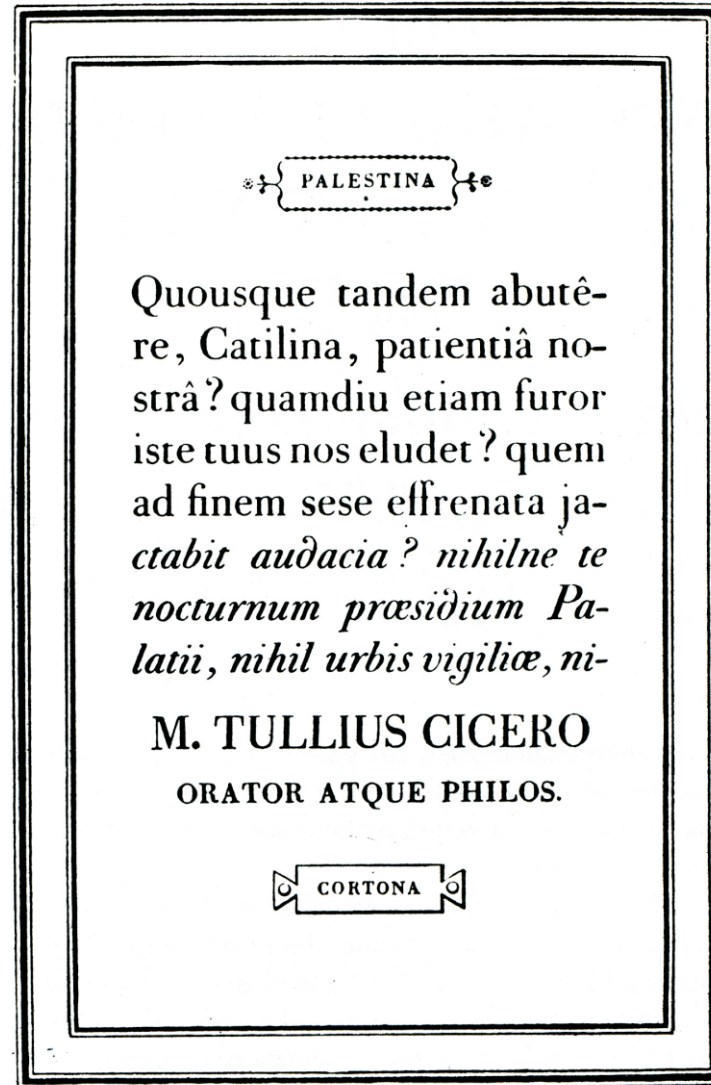
*DEFGHIJKLMNOP
QRSTUVWXYZ*

Baskerville

*abcdefghijklmnopqrst
uvwxyz & äöüßæœ*

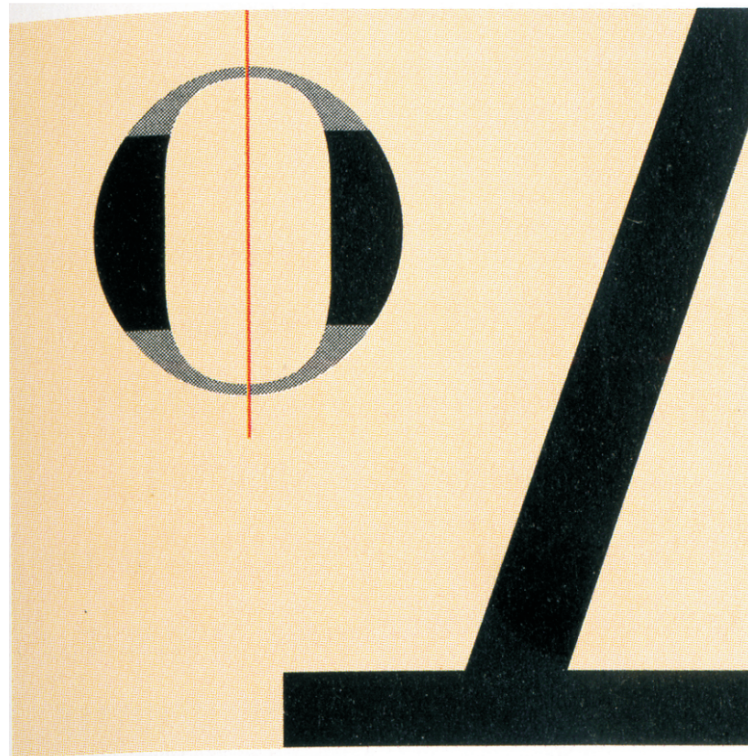
1234567890

Pismo drukarskie klasycystyczne

różnice między grubymi kreskami i cienkimi stają się bardzo duże, a wszystkie szeryfy poziome, pismo to całkowicie traci charakter pisma pisanego

Pismo drukarskie klasycystyczne

szeryf kreskowy (włosowaty)

Pismo drukarskie klasycystyczne

LA THÉBAÏDE,
OU
LES FRÈRES ENNEMIS,
TRAGÉDIE.

ACTE PREMIER.

SCÈNE I.

JOCASTE, OLYMPE.

JOCASTE.

Ils sont sortis, Olympe? Ah! mortelles douleurs!
Qu'un moment de repos me va coûter de pleurs!
Mes yeux depuis six mois étoient ouverts aux larmes,
Et le sommeil les ferme en de telles alarmes!
Puisse plutôt la mort les fermer pour jamais,
Et m'empêcher de voir le plus noir des forfaits!
Mais en sont-ils aux mains?

Firmin Didot-
charekterystyczne pionowe osie litery
i mocno wystrzone cienkie szeryfy

Pismo drukarskie klasycystyczne

Adria, Cit-
tà antica d'
Italia, che
diede il no-
me al Gol-
fo Adriati.

*Adria, vil-
le ancien.
qui a don-
nè le nom
au Golfe
Adriatiq.*

Giambattista Bodoni, 1788

skrajny kontrast pomiędzy elementami litery

O H k a b

Berthold Walbaum

abcdefghijklmnopqrstuvwxyz

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ

Grotesk i egipcjanka XIX w.

Jednoelementowe pisma łacińskie
pierwsze pisma dla celów reklamowych

Pismo jednoelementowe
to pismo utworzone z kredek optycznie
tej samej grubości

Litografia 1878

Egipcjanka - antykwa linearna szeryfowa (jednoelementowa)

A B C D E F G H I J K L M N
O P Q R S T U V W X Y Z

Pismo z szeryfami w postaci grubych, poprzecznych kresek

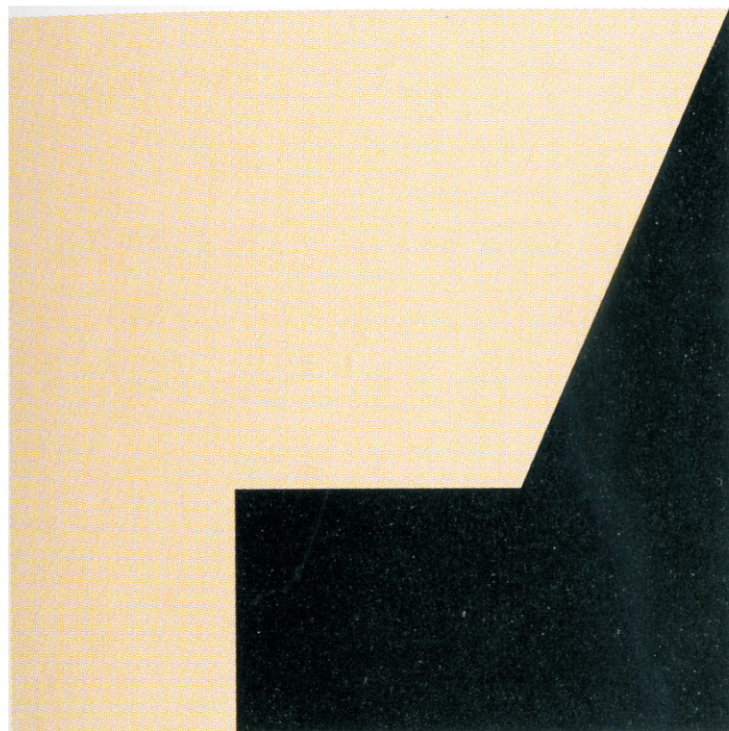
Egipcjanka

GTUN

hau1

RIIE

Egipcjanka

szeryf belkowy (prostokątny)

Grotesk - antykwa linearna bezszeryfowa (jednoelementowa)

**ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ
XYZÄÖÜĞĔ 1234567890 »«;!?"\$&)[
abcdefghijklmnopqrstuvwxyzß äöü**

Pismo całkowicie pozbawione szeryfów

FULL MOON.

ST. MICHAEL'S
TEMPERANCE BAND!

Prof. V. Yeager, Leader, will give a

**GRAND
MOONLIGHT
EXCURSION**

On the Steamer

BELLE!

To Osbrook and Watch Hill,
On Saturday Evening, July 17th,

Leaving Wharf at 7½ o'clock. Returning to Westery
at 10½ o'clock. Kenneth will be at Osbrook.

TICKETS, - FORTY CENTS.

G. B. & J. H. Utter, Steam Printers, Westery, R. I.

TH^éâtre MICHEL
40 rue Des Mathurins

venDredi 6 et saMedi 7
JULIET
1923

SOIRÉ

DU COEUR

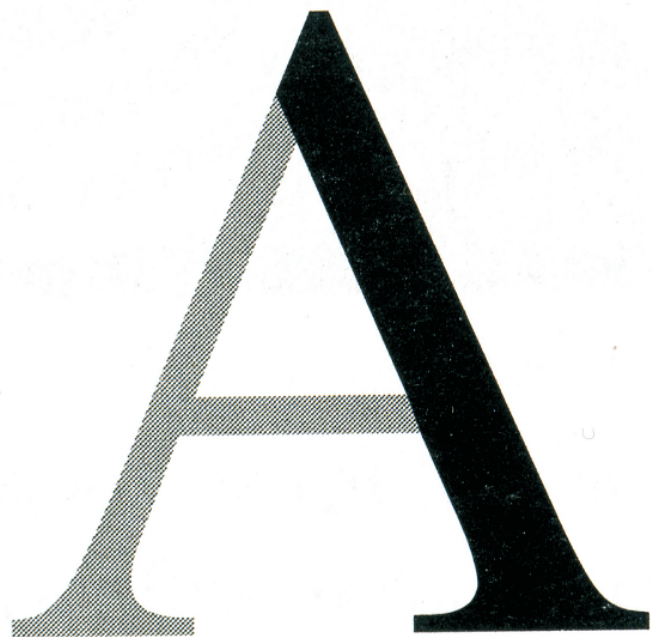
la grande semaine
a été prolongée
jusqu'au 7 juillet

ACHÉREZ
! Location :
Bernheim Jeune, 25, Bd de la Madeleine
Durand, 4, Place de la Madeleine
Povolosky, 13, Rue Bonaparte
Au Sans Pareil, 27, Avenue Kléber
S&K, 3, Avenue Luvigny
Paul Guillaume, 55, Rue la Harpe
Librairie Mornay, 27, Bd Montparnasse
Paul Rosenberg, 21, Rue la Boétie
et au Théâtre Michel, Tél. : Gal. 63-30

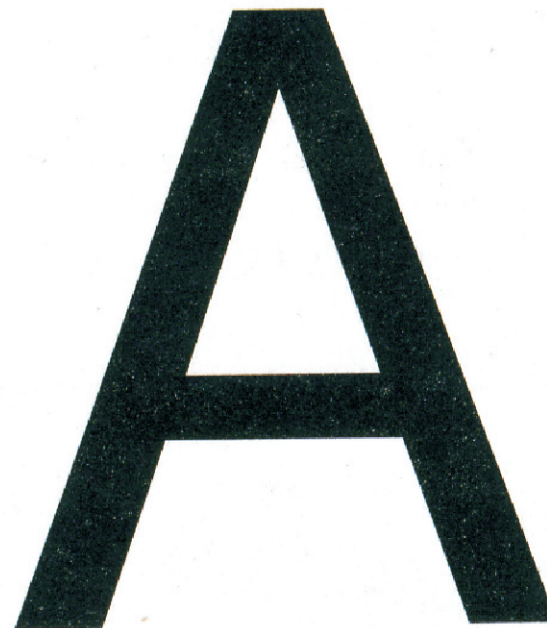
ARBEE

ORGANISÉE PAR
PRIX
} Une place de loge 30 fr.
} Fauteuil d'orchestre..... 25 fr.
} Fauteuil de balcon
} 1er rang..... 15 fr.
} Fauteuil de balcon..... 12 fr.

Klasyfikacja pism

Krój pisma dwuelementowy

Krój pisma jednoelementowy

Cztery podstawowe klasy pism

1. Antykwy
2. Gotyckie
3. Pisanki
4. Ozdobne

Międzynarodowa klasyfikacja zgodna z niemiecką normą DIN 16518:

1. Antykwy renesansowe
2. Antykwy barokowe
3. Antykwy klasycystyczne
4. Antykwy linearne z szeryfami (egipcjanka)
5. Antykwy linearne bezszeryfowe (grotesk)
6. Odmiany antykwy
7. Pisanki
8. Kroje gotyckie:
tekstura, rotunda, szwabacha, fraktura, fraktura pisanka
9. Kroje pism pozałacińskich
10. Pisanki ozdobne

Polska norma z 1973r.

I Pisma dwuelementowe

1. Antykwy renesansowe
2. Antykwy barokowe
3. Antykwy klasycystyczne
4. Inne

1. Sabon 2. Caslon 3. Walbaum

II Pisma jednoelementowe

1. Antykwy linearne bezszeryfowe
2. Antykwy linearne szeryfowe
3. Inne

1. Myriad 2. Serifa

III Pisanki

1. Kaligraficzne
2. Inne

1. Hoghart Script

IV Inne pisma

1. Zwyczajne, stanowiące warianty typów nie zakwalifikowanych do grup I-III
2. Zdobione, stanowiące warianty typów, nie zakwalifikowane do grupy I-IV

1. Korinna 2. Chromium

Klasyfikacja pism drukarskich LinoTypeCollection

Old face

Transitional

Modern Face

Slab Serif

Sans Serif

Decorative and Display

Script and Brush

Black Letter and Broken

Polskie pisma drukarskie

I. IANVSZOWSKIEGO,
WSTĘPEK DO ORTHO-
gráphiiéy Polskiéy, nowym ká-
rákterem Polskim vkośnym.

AITER LACINSKICH CO
glównieyszych, których pospolicie v-
zywamy, y ná których wśytskie náu-
ki nyzwolonè, wśytskie mony ięzy-
ków wśytskich, y práwie wśytská go-
dność, y rozumy ludskie, ile sie Krze-
ściánstvá tyca, náwet wśytskie tájemnice głębsze
pisma S. zásaobonè są, niemáß więcéy iedno dnádsie-
ściá y trzy: którè tym porządkiem idą. a b c d e f g
h i k l m n o p q r s t u x y z. Atè napiérwéy od Grè-
ków do Lácińnikón zásty: á do Grékón przeniósł
był z Pheniciiéy Kádmus, Agenorá Króla Phenic-
kiégo syn. Ták iednák, że ich ná on czas nie było
więcéy, iedno szesnaście α β γ δ ε ι κ λ μ ν ο ρ σ τ υ. Aż
Pálamedes nieiaki Grèczyn, widząc że do własnéy
ięzyká przyrodzonégo wymowy, trzebá było liter wię-
céy, wynalazł czasu Troiánskiéy wojny liter szésty

Antykwa Półtawskiego

ABC

DEFGHIJKLŁMN

OPQRSTUVWXYZ

Antykwa Półtawskiego kurs.

abcdefghijklłmn

opqrstuvwxyz

1234567890

ABC

DEFGHIJKLŁMN

OPQRSTUVWXYZ

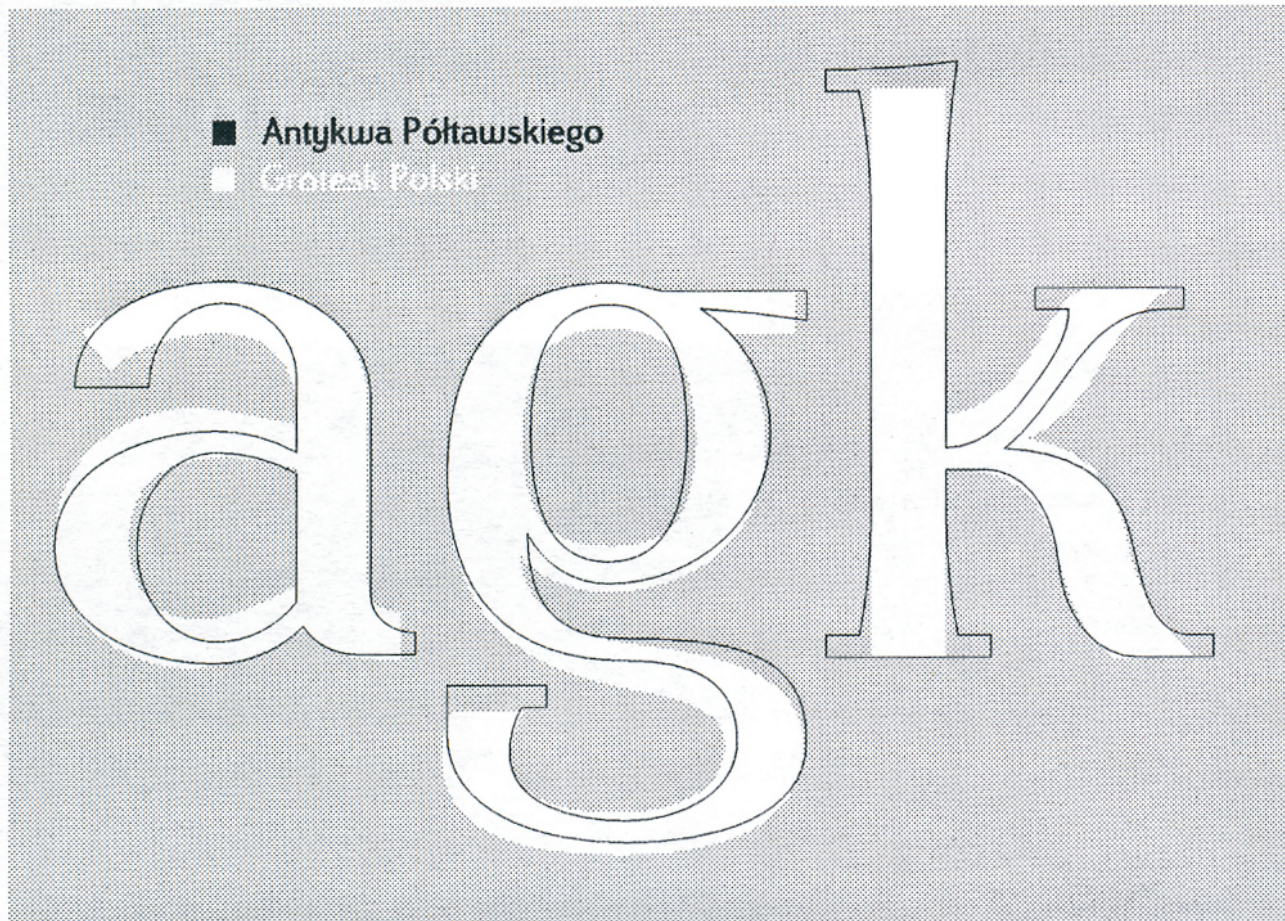
Antykwa Półtawskiego

abcdefghijklłmn

opqrstuvwxyz

1234567890

Zaprojektowana w latach międzywojennych,
w kształty takich liter jak: k,y, w kreski ukośne prostopadle przechodzą w łuki
www.gust.org.pl

abcdegkmqwy Antykwa Półtawskiego Italic

abcdegkmqwy Grotesk Polski Italic

Grotesk Polski

magdalenki

von Al Kaida hat mir einer

Metro Wenus

nowości & skwarki

Warszawa Nowy Jork Paryż Tokio Berlin Haga

Stanisław Ignacy Witkiewicz

euthanasia

Silesiana

d e f g h i j k l m
L

n o p q r s t u v w
L

1 2 3 4 5 7 8 9

<http://www.silesia-region.pl/silesiana/>